

2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізації викликів – К. : Парламентське вид-во, 2009 р. – 632 с.
3. ТОП-20 найперспективніших професій – <http://life.pravda.com.ua>
4. Неушова Є. В. Доля випускників ВНЗ / Неушова Є. В. // Газета „От и до”. – 2010. – № 2 від 20.01. – С. 2-3.
5. www.economy.in.ua – Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи.

Качан Г. М. Современные проблемы рынка труда и перспективы развития нестандартной занятости в Украине

В статье освещены проблемы развития рынка труда в Украине и определены направления его развития. Раскрыто влияние информационных технологий на появление новых форм гибкой занятости.

Ключевые слова: рынок труда, безработица, информационные и телекоммуникационные технологии, конкурентоспособность рынка, гибкая занятость, инновационные виды деятельности, нестандартные формы занятости.

Kachan A. M. Recent developments in the labour-market and prospects of development of non-standard employment in Ukraine

This article highlights the problems of labour-market in Ukraine and direction of its development. Disclose the impact of information technology on the emergence of new forms of flexible employment. The conclusion of the priorities of reforming Ukrainian labour-market.

Keywords: labour-market, unemployment, information and telecommunication technologies, competitive market, flexible employment, innovation activities, non-standard forms of employment.

Кравченко Л. А.
Кримський економічний інститут
ДВНЗ “Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”

ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

У статті розглянуто поняття “фінансовий потенціал”, визначено проблеми формування та ефективного використання фінансового потенціалу регіону, обґрунтовано можливі шляхи мобілізації фінансового потенціалу регіону.

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансово-економічна криза, фінансові ресурси, регіон, політика, доходи місцевих бюджетів.

Постановка проблеми. В умовах глобальної фінансово-економічної кризи, наслідки якої стали суттєвими й для України, виникла необхідність у перегляді існуючих та формуванні нових стратегічних напрямів розвитку національної економіки. Сучасний стан економіки України характеризується значним руйнуванням основних елементів економічного потенціалу. Хижацьке використання природних ресурсів, відсутність належної соціальної політики, несформованість умов для науково-технічного розвитку країни, непродумане використання механізмів, методів та організаційних форм залучення робочої сили до системи господарських відносин призвели до фактичної деградації елементів економічного потенціалу. Ефективність

використання економічного потенціалу залежить не тільки від наявності, а також від економічного механізму та інституційних чинників, насамперед від ефективної економічної політики. Недосконала політика використання економічного потенціалу України не тільки не сприяє позитивному розвитку економічних процесів, а й виступає як самостійний чинник поглиблення кризи.

Сучасна фінансово-економічна криза в Україні вразила економіку всіх без винятку регіонів в Україні та інших країнах в умовах кризи актуалізується проблема регіонального соціально-економічного розвитку. Це зумовлено: по-перше, необхідністю ліквідації диспропорцій у галузевій та територіальній структурі національної економіки в результаті недооцінки територіального поділу праці, усунення неефективного використання місцевого природно-рекреаційного, людського та фінансового потенціалу. Проблемою також є те що не сформована цілісна система ефективних механізмів та інструментів економічної політики мобілізації внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів для вирішення проблем регіонів і забезпечення збалансованого розвитку територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню та узагальненню проблем регіонального розвитку і управління цим процесом присвячені фундаментальні дослідження українських вчених: О. Амоші, В. Геєця, М. Долішного, А. Павлюка та інших. Держава дбаючи про загальний розвиток суспільства, для забезпечення своєї діяльності на загальнодержавному та регіональному рівнях повинна володіти певними фінансовими ресурсами. Проблему нестачі фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування та нестабільності їхніх доходних джерел досліджують В. Опарін, А. Крисоватий, В. Кудряшов. Проте детальнішого висвітлення потребує проблема самодостатності економічного потенціалу регіону в контексті економічного розвитку та соціального добробуту. Складність, недостатня вивченість та невирішеність на теоретичному, методологічному та прикладному рівнях питань формування фінансового потенціалу регіону що тісно пов'язані з питаннями удосконалення економічної політики, пошуком адекватних форм і методів регулювання, які б могли забезпечити ефективне розпорядження фінансовими ресурсами зумовили вибір напрямку даного дослідження, підтверджують його актуальність, визначають мету.

Метою статті є дослідження впливу економічної політики на формування та використання фінансового потенціалу як невід'ємної складової національного економічного потенціалу та фактору регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розгортання економічної кризи в регіонах засвідчило недосконалість моделей розвитку регіональних соціально-економічних систем, їхню нестійкість, структурну диспропорційність, значну залежність від зовнішніх впливів. Найбільших втрат в умовах кризи зазнали східні промислові регіони, що традиційно належали до бюджетоформуючих: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області [1, с. 187].

Визнання за регіонами їхньої найважливішої ролі у соціально-економічному розвитку України як самостійних, рівноправних і невід'ємних складових потребує аналізу фінансового потенціалу регіону, що у свою чергу диктує необхідність переосмислення такого фундаментального поняття як "потенціал".

Вихідному змістовному значенню поняття "потенціал" відповідають такі функції, як можливість, здатність, оскільки вони характеризують приховані, нереалізовані резерви об'єкта дослідження, що при зміні умов можуть з можливості перейти в дійсність, бути використані для рішення якої-небудь задачі чи досягнення визначеної

мети; можливості окремого людини, суспільства, держави у певній області [2].

Однак, незважаючи на багатогранність категорій економічного потенціалу чи соціально-економічного потенціалу країни, мало дослідженим залишається його фінансовий та регіональний аспекти.

Потенціал регіону як поняття являє собою межу пізнань про максимально можливий масштаб результативності використання ресурсів території в ідеальних умовах організації конкретної господарської діяльності при найбільш повному задоволенні потреб суспільства. При цьому потенціал являє собою узагальнену, збірну характеристику ресурсів, прив'язаних до місця і часу [3, с. 110]. Потенціал кожного регіону здебільшого залежать від його ресурсних можливостей: природних багатств, виробничих потужностей, кваліфікованого персоналу і т.д.

Важливою складовою цього потенціалу є фінансовий потенціал. Фінансовий потенціал розглядається, як правило, у територіальному розрізі. Зокрема, у російському енциклопедичному словнику потенціал фінансовий – це “сукупність первинних грошових доходів, отриманих на території суб'єкта Федерації, що включає прибуток господарських суб'єктів і оплату праці зайнятих господарською діяльністю”.

Український фінансовий словник представляє потенціал адміністративно-територіальної одиниці фінансовий як “загальний обсяг фінансових ресурсів, що утворюються за рахунок усіх джерел у межах адміністративно-територіальної одиниці – області, району, міста, селища. Є показником, який характеризує фінансові можливості території” [4, с. 56].

Але, не можна розглядати країну просто як територію, а фінансовий потенціал України – як суму фінансових потенціалів її адміністративно-територіальних одиниць (областей та міст Києва й Севастополя), оскільки, з одного боку, значна кількість фінансових потоків, можливостей, відносин залишиться поза увагою, з другого – можливе подвійне рахування його складових. В економічній літературі також “фінансовий потенціал” часто використовується як синонім терміна “податковий потенціал”. Такий підхід зумовлено відсутністю чіткої методології та особливостями перекладу на російську та українську мову англійських термінів. Крім того, переважна частина публікацій з теорії потенціалів присвячена потенціалу як оціночному показникові підприємств, де фінансовий потенціал є складовою економічного потенціалу підприємств.

За своєю суттю фінансовий потенціал визначається не просто сукупністю фінансових ресурсів і можливостей суспільства, а їх органічною єдністю. Водночас при всій невіддільності категорій “фінансові ресурси” і “фінансовий потенціал” між ними існують суттєві відмінності з огляду на їх сутність, структуру та джерела. Якщо фінансові ресурси обмежуються сумою їх окремих видів, то фінансовий потенціал – це передумова продовження руху і його динаміки не лише за рахунок наявних ресурсів, а й невикористаних можливостей. Фінансові ресурси становлять лише частку фінансового потенціалу, точніше, частку спожитої частини фінансового потенціалу, і в цьому полягає взаємозв'язок між ними [5, с. 168].

Динамізм фінансових ресурсів безпосередньо зумовлює динамічний характер фінансового потенціалу. Відтак завдання полягає у виявленні всіх можливостей ефективного використання фінансових ресурсів. У цілому обсяг фінансових ресурсів держави залежить від ВВП, його внутрішньої структури, динаміки складників. Ці самі показники є вирішальними і для формування фінансового потенціалу регіонального розвитку.

Серед головних чинників, які безпосередньо визначають обсяги фінансового потенціалу, утвореного на рівні регіонів, є: галузева структура регіональних комплексів та їхня дохідність, що визначає обсяги податкової бази; відмінності між регіонами у рівнях соціально-економічного розвитку; ефективність використання місцевих ресурсів багатоцільового призначення; рівень розвитку соціальної та виробничої інфраструктури сільської місцевості; рівень забруднення навколишнього природного середовища, що призводить до диференціації обсягів витрат у сфері надання державних і громадських послуг та цін на ці послуги [5, с. 172].

В умовах недостатньої результативності економічної сфери виникає потреба розробки та реалізації політики формування та використання фінансового потенціалу регіону під якою розуміють систему цілей, заходів, інструментів та дій органів державної та регіональної влади, спрямованих на забезпечення збалансованого розвитку регіонів шляхом мобілізації фінансових ресурсів, їх оптимального розподілу та ефективного використання за пріоритетними напрямками розвитку. В основу формування такої політики мають бути покладені ідеологія збалансованості соціальної та економічної сфер регіону у поєднанні з науковим пізнанням об'єктивних закономірностей їх функціонування, що дозволяє її розглядати, з одного боку, як інструмент реалізації цілей регіонального розвитку, з другого – як наслідок та результат функціонування економіки, від чого залежить її ресурсне наповнення [6, с. 61].

Фінансовий потенціал місцевого самоврядування забезпечується наявністю фінансових ресурсів, якими володіє і самостійно розпоряджається місцева влада. Обсяги цих ресурсів повинні відповідати функціям і завданням, що на неї покладаються, вони необхідні для реалізації намічених цілей і програм економічного та соціального розвитку регіону.

Пріоритетне значення в створенні ефективного механізму нарощування фінансового потенціалу на регіональному рівні належить впорядкуванню бюджетних відносин, формуванню стабільності дохідної бази, розмежуванню повноважень між центром та регіонами, а також державою і місцевим самоврядуванням, функціональною градацією регіональних видатків, преференціям в сфері економічного регулювання щодо розміщення місцевих замовлень та бюджетного підряду, розвитку малого та середнього бізнесу, організації ринкової інфраструктури та ін. У цьому напрямі основний акцент повинен ставитись на активізації ендогенних факторів розвитку регіону. Важливим фактором на шляху до цього повинні стати сталий розвиток територіальних бюджетів, збільшення в них частки власних засобів, розширення участі підприємницьких структур у забезпеченні населення суспільними благами та послугами.

Отже, головним завданням у сфері економічної політики з позицій фінансового потенціалу як фактора економічного зростання регіонів має стати її переорієнтація на економічні потреби. Такий підхід ніяк не суперечить соціальній політиці: навпаки, реальність соціальних гарантій може бути забезпечена тільки за умови ліквідації наслідків економічної кризи.

Економічна ситуація доводить, що ефективне використання потенціалу фінансів залежить не лише від обсягів грошових фондів, що формуються, а й від практичної обґрунтованості і послідовності управлінських методів та рішень. Методи формування фінансових ресурсів регіону, їх розподілу й використання залишаються суперечливими та недостатньо ефективними внаслідок ускладненої управлінської структури і процедур у державному апараті, незбалансованості численних податків, значної тіньової економіки.

До сьогодні в Україні зберігаються жорстка фінансова залежність регіонів від центру, гостра нестача власних доходів місцевих бюджетів, непрозорість перерозподілу фінансових ресурсів між центром і регіонами. Для поліпшення фінансового стану регіонів, мобілізації фінансового потенціалу, перетворення його на реальні фінансові ресурси потрібно проводити ефективну фінансову політику й розв'язати проблеми фінансового вирівнювання соціально-економічного розвитку територіальних одиниць за допомогою фінансових інструментів. Найважливішим інструментом реалізації фінансової політики, який, з одного боку, впливає на збільшення реальних фінансових ресурсів, а з другого – стимулює їх ефективне використання, є податки. Доходи місцевих бюджетів забезпечуються власними податковими надходженнями лише на 40-45%. Головним податком, за рахунок якого формуються місцеві бюджети, є податок з доходів фізичних осіб. Його частка у податкових надходженнях місцевих бюджетів становить 75-80%. Тому для підвищення ролі держави у перерозподільчих процесах і більш ефективного використання фінансового потенціалу для регіонального розвитку необхідно запровадити оптимальну податкову систему.

Важливим напрямом антикризових програм у сучасних умовах має бути забезпечення необхідного наповнення місцевих бюджетів. Місцеві бюджети в Україні мають недостатній рівень фінансової самостійності, а внаслідок цього, і низький рівень фінансової стійкості – здатності протидіяти негативним чинникам, що в умовах фінансової кризи робить їх майже повністю залежними від фінансової підтримки державного бюджету. Питома вага офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів у 2009 р. складала 50 %, проти 45 % у 2007 р. У 2008 р. трансферти зросли на 32,4 %, у 2009 р. – на 5,2 % порівняно з попереднім роком [7].

Напрямами збільшення фінансової самостійності місцевих органів влади мають бути наступні заходи: зростання власних доходів і видатків місцевих бюджетів; посилення фіскального значення місцевих податків і зборів; вдосконалення механізму надання міжбюджетних трансфертів у напрямку посилення його стимулюючої та контролюючої складових; розширення повноважень місцевих органів влади у сфері проведення власної фінансової політики; аналіз позитивного досвіду розв'язання соціальних і економічних завдань на місцевому рівні в умовах обмежених фінансових ресурсів та його впровадження в практичну діяльність всіх рівнів державного управління.

Альтернативою прямого державного регулювання соціально-економічного розвитку є фінансова політика місцевих органів влади, яка дозволяє активізувати фінансовий потенціал окремих територій і спрямувати його на реалізацію антикризових заходів. Доказом цього може бути План антикризових заходів по АР Крим на 2009 р., яким передбачалась підтримка реального сектору економіки, оптимізація видатків бюджетних установ, запобігання негативним явищам в соціальній сфері. За результатами його реалізації показники соціально-економічного розвитку автономії значно покращились: в промисловості спад виробництва скоротився вдвічі; у сільському господарстві обсяги виробництва зросли на 4,3 %; позитивне сальдо зовнішньої торгівлі збільшилось на 43,3 %; рівень зареєстрованого безробіття знизився з 2,15 % до 1,4 %, доходи загального фонду зведеного бюджету АР Крим становили 5,2 млрд. грн, що на 11,9 % більше, ніж за 2008 р. Була реалізована бюджетна програма фінансової підтримки виробників підакцизної продукції, в результаті забезпечено фінансування всіх запланованих програм соціальної спрямованості – з бюджету АРК профінансовано 28 регіональних програм на суму 199,7 млн грн, що майже вдвічі перевищує рівень

2008 року [7]. Так активна фінансова політика місцевих органів влади відіграє вирішальну роль у забезпеченні соціально-економічної стабілізації. Тому одним з основних та найбільш актуальних завдань державного управління має бути посилення фінансової самостійності місцевих органів влади для збільшення їх ролі в управлінні державою, підвищенні та вирівнюванні умов життя населення, стимулюванні економічного зростання. Перспективні темпи росту економіки визначатимуться економічною політикою держави та її основними складовими, серед яких: інноваційний шлях розвитку; висока інвестиційна активність; формування нового технологічного укладу; гуманізація економіки; екологізація економічного розвитку. Пріоритетними напрямками розвитку АР Крим визначено: рекреаційний комплекс – готелі ресторани, охорона здоров'я; промисловість – добувну й окремі галузі обробної; аграрну сферу – завершення реформування сільського господарства. Важливе місце у розвитку економіки та зміні пропорцій посідатиме промислова політика, в результаті реалізації якої здійснюватиметься перерозподіл ресурсів у галузі промислового виробництва, що визначатимуть спеціалізацію регіону в загальнодержавному поділі праці.

Висновки. Важливо розробити основні концептуальні внутрішні важелі перспективного розвитку регіонів, які повинні забезпечити належне місце цих регіонів у структурі національної економіки. З точки зору забезпечення ефективного перспективного розвитку кожного регіону України, розв'язання такого завдання можливе при розробці та обґрунтуванні концепцій соціально-економічного зростання за рахунок ефективного використання національного економічного потенціалу. Рациональне використання фінансового потенціалу регіону є об'єктивною вимогою забезпечення стратегічних завдань держави щодо економічного зростання. Важливо, щоб застосування наявного фінансового потенціалу було системним, враховувало конкретні завдання і можливості поточного періоду, спиралося на якісні управлінські рішення, що приймаються на центральному рівні і стосуються регіональних проблем. Антикризова економічна політика має бути спрямована на мобілізацію внутрішніх ресурсів територій та залучення зовнішніх фінансових і матеріальних ресурсів, зміцнення конкурентних позицій регіонів, недопущення подальшого загострення структурних проблем і зниження соціальних стандартів життя населення.

Використані джерела:

1. Павлюк А. П. Структурно-динамічні процеси у регіонах України в умовах фінансово-економічної кризи / А. П. Павлюк, В. В. Пилипів, А. О. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 176-188.
2. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – М. : Сов. Энциклопедия, 1988.
3. Третьяк В. В. Экспортный потенциал региона при оценке возможностей регионального внешнеэкономического развития / В. В. Третьяк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12. – С. 110-117.
4. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С. С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 55-64.
5. Герасимчук З. В. Фінансова політика сталого розвитку регіону : [монографія] / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович, І. М. Камінська. – Луцьк : Надсир'я, 2006. – 220 с.
6. Герасимчук З. В. Регіональна політика фінансового забезпечення сталого розвитку / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 59-72.
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України / [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

Кравченко Л. А. Политика формирования и использования финансового потенциала региона.

В статье рассматривается понятие “финансовый потенциал”, определены проблемы формирования и эффективного использования финансового потенциала региона, обоснованы возможные пути мобилизации финансового потенциала региона.

Ключевые слова: финансовый потенциал, финансово-экономический кризис, финансовые ресурсы, регион, политика, доходы местных бюджетов.

Kravchenko L. A. Policy of forming and use of financial potential of region.

A concept “financial potential” is examined in the article, problems are certain forming and the effective use of financial potential of, the possible ways of mobilization of financial potential of region are grounded.

Keywords: financial potential, financial and economic crisis, financial resources, region, policy, profits of local budgets.

Кузьомко В. М.

**ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”**

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ

У статті з критичної точки зору розглядаються основні теоретичні підходи до трактування суті категорії “економічна безпека”. На цій основі формулюється ряд принципових особливостей економічної безпеки як наукової категорії та подається авторське її визначення.

Ключові слова: економічна безпека, статичний підхід, діяльнісний підхід, економічні інтереси, розвиток, стійкість.

Постановка проблеми. Починаючи з 90-х років ХХ ст. значно активізувалася науково-дослідна діяльність, спрямована на розкриття сутності, ролі та механізмів забезпечення економічної безпеки як окремих господарюючих суб'єктів, так і національної економіки загалом.

Дослідженню економічної безпеки присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Л. Абалкін, Г. Вечканов, О. Власюк, О. Грунін, С. Грунін, В. Духов, Я. Жаліло, Г. Козаченко, В. Мунтіян, Є. Олейніков, П. Орлов, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономарьов, А. Прохожев, В. Сенчагов, В. Тамбовцев, В. Шликов, В. Ярочкін та ін.

Разом з тим, як показує аналіз наукових публікацій, поки що не вдалося випрацювати ні загальноприйняте визначення поняття “економічна безпека”, ні навіть єдиних методологічних позицій, з яких можна було б його розглядати. Так, Л. Абалкін вважає, що економічна безпека – це “сукупність умов і чинників, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та сталість, здатність до постійного оновлення і самовдосконалення” [1, с. 5].

На думку В. Тамбовцева, під економічною безпекою слід розуміти “такий стан суб'єкта, при якому ймовірність небажаної зміни яких-небудь якостей самого суб'єкта, параметрів належного йому майна і зовнішнього середовища, що його торкається, невелика (менша певної межі)” [2, с. 78].

В підручнику під редакцією В. Сенчагова сутність категорії визначається як “такий